

ОБСЛУГОВУЮЧА КООПЕРАЦІЯ – КЛЮЧОВИЙ МЕХАНІЗМ САМООРГАНІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ

Л. М. КУРБАЦЬКА, кандидат економічних наук, доцент,
декан факультету менеджменту і маркетингу
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет
e-mail: kurbatskaya.76@mail.ru

І. Г. КАДИРУС, кандидат економічних наук,
доцент кафедри маркетингу
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет
e-mail: irinakozhushko@ukr.net

Анотація. Проаналізовано сучасний стан розвитку кооперативного руху в Україні, зокрема визначено, що серед різноманітних форм кооперативних об'єднань фермерських та селянських господарств найбільшого поширення набули неформальні, переважно безстатутні форми кооперації, і, меншою мірою, – юридично оформлені, – зі статусом юридичної особи.

Відзначено низький рівень матеріально-технічного забезпечення особистих селянських і фермерських господарств та інших дрібних аграрних підприємств у виробничій та обслуговуючій сферах, зумовлений неможливістю придбання невеликому за розмірами господарству необхідної техніки, у зв'язку з її високою вартістю та недоцільністю мати у своїй власності потужну техніку, що розрахована на обробіток великих земельних площ.

Обґрунтовано необхідність та значущість обслуговуючої кооперації для сільськогосподарських товаровиробників з низьким рівнем забезпеченості технічними засобами та запропоновано кооперування як перспективну можливість вирішення даної проблеми.

Запропоновано створення обслуговуючих кооперативів з обробітку землі, внесення добрив, збирання врожаю, надання інших виробничо-технічних послуг, що дасть змогу використовувати переваги великого товарного виробництва і враховувати інтереси дрібних сільських товаровиробників та сприятиме підвищенню ефективності аграрного виробництва, завдяки оптимізації витрат товаровиробників на купівлю технічних засобів, проведення окремих технологічних операцій, здійснення маркетингових досліджень, збільшення прибутку від реалізації продукції; розширенню доступу сільськогосподарських товаровиробників до агросервісних послуг; удосконаленню процесу реалізації продукції та більш ефективному використанню каналів збуту, досягненню стійких позицій на аграрному ринку; створенню додаткових робочих місць у сільській місцевості, поліпшенню соціального захисту сільського населення та підвищенню рівня життя на селі.

Ключові слова: кооперація, фермерське господарство, особисте селянське господарство, обслуговуючий кооператив, матеріально-технічне забезпечення

Актуальність. У процесі реформування відносин власності в аграрному секторі України практично призупинився процес відтворення його матеріально-технічної бази. Низька платоспроможність сільськогосподарських товаровиробників на ринку матеріально-технічних ресурсів призвела до зменшення обсягів виробництва техніки на підприємствах сільськогосподарського машинобудування України й сповільнення інноваційного розвитку. Останніми роками в країні лише невелика кількість аграрних підприємств розвивається за рахунок інвестицій, що надходять із інших галузей. Ці підприємства формують матеріально-технічну базу за рахунок техніки зарубіжного виробництва [1].

Усі ці обставини призводять до того, що аграрні підприємства та особисті селянські господарства залишаються незахищеними від диктату цін з боку продавців засобів виробництва та покупців їх продукції, відчують нестачу фінансових ресурсів, що робить неможливим техніко-технологічне оновлення галузі.

Саме тому, формування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів повинно набувати найближчими роками важливого значення в аграрному секторі економіки України, оскільки в обслуговуючій кооперації зацікавлені саме дрібнотоварні фермерські та особисті селянські господарства. Слід зауважити, що кооперування є також доцільним серед приватних підприємств, які мають подібний матеріально-технічний стан, спільні господарські проблеми та однакову мотивацію вступу до кооперативу [8].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Ефективному функціонуванню та проблемам розвитку обслуговуючої кооперації присвячені наукові дослідження зарубіжних і вітчизняних вчених, серед яких В. І. Андрійчук, В. В. Гончаренко, О. В. Грищенко, Ф. В. Горбонос, О. М. Демченко, М. А. Журба, В. В. Зіновчук, А. В. Ключник, О. В. Крисальний, І. І. Лукінов, П. М. Макаренко, О. В. Макушок, М. Й. Малік, В. Я. Месель-Веселяк, О. М. Могильний, П. Т. Саблук, І. Н. Топіха, М. Туган-Барановський, Ю. В. Ушкаренко, О. В. Чаянов, І. І. Червен, В. С. Шебанін, О. М. Шпичак, В. В. Юрчишин, Т. І. Яворська та інші дослідники.

За кордоном виробничі та обслуговуючі сільськогосподарські кооперативи діють більше двохсот років. Традиційно їх створювали за такими основними напрямками: постачально-збутові кооперативи, кооперативи кредитування фермерів, сервісні кооперативи (надають консультації, здійснюють різні послуги, будівництво тощо) [6, с. 149]. Так, у Франції вже тривалий період функціонує мережа обслуговуючих кооперативів, створених на засадах спільного використання технічних засобів. Нині там налічується близько 10 тис. таких формувань, які обслуговують понад 250 тис. фермерських господарств, або 25% від їх загальної кількості. Слід

зазначити, що з боку держави таким кооперативам надаються різні пільги, зокрема, в оподаткуванні, придбанні нових технічних засобів тощо [11].

Здобутки цих учених мають велике наукове і практичне значення. Однак даний напрям досліджень не втрачає своєї актуальності через нагальну потребу часу в пошуку дієвих шляхів активізації процесів становлення, та поглиблення сільськогосподарської кооперації, яка має у сучасних умовах удосконалити й підвищити ефективність функціонування аграрних підприємств.

Мета дослідження – обґрунтування теоретико-методичних засад та практичних рекомендацій щодо подальшого розвитку аграрного сектору економіки на основі активізації розвитку обслуговуючої кооперації як ключового механізму самоорганізації сільських товаровиробників.

Матеріали і методи дослідження. Теоретичною та методичною основою дослідження є базові положення галузевої економіки, управління; наукові розробки вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем технічного забезпечення аграрних підприємств, впливу процесів кооперації на стабільний розвиток аграрного сектору економіки; законодавчі та нормативно-правові акти.

У процесі наукового дослідження було використано загальнонаукові і специфічні методи, серед яких: теоретичного узагальнення і порівняння; діалектичний і абстрактно-логічний (для узагальнення базових засад процесів кооперування у сфері надання послуг та формування висновків).

Результати дослідження та їх обговорення. В Україні функціонує значна кількість сільськогосподарських підприємств із застарілим і зношеним машинно-тракторним парком. Оновити його та самостійно забезпечити себе засобами виробництва й матеріально-технічними ресурсами, у зв'язку з фінансовою скрутою, вони неспроможні, а це заважає нормальному веденню сільськогосподарських робіт. До того ж, важливою проблемою для них є збут виробленої продукції, під час реалізації якої можуть виникати труднощі, у зв'язку з незначними обсягами виробництва. Якщо ж і вдається реалізувати продукцію, то ціни на неї є низькими, що часто призводить до перевищення витрат над виручкою від реалізації, а це призводить, у свою чергу, до збитковості господарської діяльності [3].

У більшості приватних аграрних товаровиробників на малих площах і з невеликою кількістю працюючих, за відсутності необхідної техніки, майже неможливо самостійно організувати ефективне виробництво конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції, а також забезпечити ефективну систему її заготівлі, зберігання, збуту та переробки.

Тому, одним зі шляхів вирішення даної проблеми є кооперування особистих селянських і фермерських господарств та інших аграрних підприємств не тільки у виробничій, а й в обслуговуючій сферах, зокрема при обробці землі, переробці, заготівлі та збуті продукції, у постачанні й сервісному обслуговуванні.

Основними організаційно-економічними передумовами виникнення обслуговуючих кооперативів при сільських громадах є: трансформаційні

процеси в аграрному секторі економіки; підвищення конкуренції в ринковому середовищі; формування інфраструктури аграрного ринку; отримання сільськогосподарськими товаровиробниками земельних і майнових паїв; нестача фінансових коштів у приватних сільськогосподарських товаровиробників; низький рівень їх технічного забезпечення; високі кредитні ставки як на поточні, так і на довгострокові цілі; виникнення значної кількості посередників між виробниками і кінцевими споживачами сільськогосподарської продукції та ін.

Результати досліджень вказують, що в Україні кооперативний рух перебуває на початковій стадії розвитку. Хоча з кожним роком їх кількість і збільшується, слід відзначити, що господарську діяльність здійснює лише близько 60 % із загальної кількості. Так, станом на 1 січня 2015 року, в Україні було зареєстровано 1022 сільськогосподарських обслуговуючих кооперативи, з них діючих – 613 (див. таблицю). За попередньою інформацією Міністерства аграрної політики і продовольства України, на 01.01.2010 року в країні було зареєстровано 645, а на початок 2009 року – 496 обслуговуючих кооперативів.

Кількість сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів (СОК), станом на 1 січня 2015 року

Напрямок діяльності СОК	Кількість СОК	
	зареєстровані	діючі
З обробітку землі та збирання врожаю	246	147
Молочарські	288	179
М'ясні	30	16
Плодоовочеві	102	66
Зернові	47	34
Інші	309	171
Всього	1022	613

Найбільша кількість сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, на початок 2015 року, налічувалася у Житомирській області – 98, Вінницькій – 93, Івано-Франківській – 80. Членами цих об'єднань є понад 20 тис. осіб [2]. Останніми роками кількість сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів в Україні збільшувалась, в основному, за рахунок кількості багатофункціональних та сервісних кооперативів. Серед обслуговуючих кооперативів переважають багатофункціональні кооперативи, сервісні, заготівельно-збутові, переробні та інші види [9].

Серед різноманітних форм кооперативних об'єднань фермерських і селянських господарств найбільшого поширення набули неформальні, переважно безстатутні форми кооперації, і, меншою мірою, – юридично оформлені, – коли фермерські кооперативи ухвалюють статус юридичної особи. Створення неформальних кооперативів не пов'язане зі значним економічним ризиком використання власного капіталу. Їх створення не призводить до великої відповідальності перед партнерами у випадку

розриву між ними ділових відносин, дає змогу уникати подвійного оподаткування.

Економічні відносини між учасниками такої кооперації будуються на основі усної домовленості партнерів. У цьому випадку, зазвичай, кооперативні зв'язки встановлюються між фермерами, що раніше працювали на одному підприємстві, товаришами по роботі або родичами, що створили особистості селянські господарства. Відбувається об'єднання декількох компактно розташованих селянських господарств для надання один одному послуг при виконанні механізованих робіт, обміну сільськогосподарською технікою та іншими засобами виробництва. Таким чином, найпростіші форми кооперації фермерських господарств, у яких розбудовуються безстатутні відносини, слід визнати реальністю. Вони є первісною ланкою в складній системі міжфермерської кооперації, сформованої на добровільній основі, що виходить від самих товаровиробників.

Задля більш ефективного використання наявних виробничих ресурсів, фермерські господарства створюють кооперативні формування зі статусом юридичної особи. Створення кооперативу найчастіше відбувається на основі економічно міцного й великого господарства, яке очолює досвідчений і вмілий господар, навколо якого об'єднуються на добровільній основі голови інших фермерських господарств. Доволі важливим є те, що у складі кооперативу фермер – повноправний його член.

Головними принципами кооперативу є: демократичне управління і контроль, обмежений рівень окупності й надання послуг на основі їх вартості. І головне те, що не фермери потрібні кооперативу, а навпаки, кооперативи організовуються з метою створення умов для прибуткового ведення господарства усіма його членами [6].

Значення механізованих обслуговуючих кооперативів з обробки землі підвищується у зв'язку з тим, що не кожне сільськогосподарське підприємство спроможне забезпечити себе необхідною технікою, виходячи з її високої вартості. Крім того, не завжди доцільно невеликому за розмірами господарству мати у своїй власності потужну техніку, яка розрахована на обробіток великих земельних площ. Тому, з метою більш ефективного використання техніки, можливості застосування сівозмін, доцільне створення механізованих кооперативів аграрними підприємствами, які розташовані на невеликій відстані одне від одного, щоб запобігти додатковим витратам пального на перегін техніки від одного господарства до іншого [8].

Сільськогосподарський обслуговуючий кооператив може створюватися фермерськими та особистими селянськими господарствами на основі добровільного членства для спільної діяльності з обробітку землі, посіву, збиранню врожаю або для виконання іншої діяльності, пов'язаної із виробництвом сільськогосподарської продукції й заснованої на особистій трудовій участі членів кооперативу та об'єднанні їх майнових пайових внесків, без передачі земельних ділянок до пайового фонду. Тобто, земельні наділи залишаються у володінні фермерських госпо-

дарств, за винятком земель, призначених для потреб кооперативу. Фермери, які прагнуть зберегти за собою право розпоряджання своєю земельною ділянкою, віддадуть перевагу кооперативу, де будуть проводити роботи спільно, залишаючись власниками землі.

Зайнятість у цих господарствах для більшості їх членів є практично єдиним джерелом сімейних доходів. Це свідчення того, що наше сільське господарство стає дедалі більш дрібнотоварним, менш конкурентоспроможним. Частина сільськогосподарської продукції, що виробляється з використанням ручної праці, примітивних технологій, мінімальної механізації трудомістких процесів поступово збільшується.

Тому є доцільним формування кооперативного сегмента аграрного ринку, яке, водночас, стримується недосконалістю законодавства, відсутністю належної підтримки з боку держави, низьким рівнем матеріально-технічного забезпечення, недостатньою кількістю кваліфікованих кадрів, які можуть здійснювати організацію обслуговуючих кооперативів на селі, недостатньою обізнаністю селян у перевагах об'єднання зусиль на умовах кооперації для подальшого розвитку виробничої діяльності.

Кооперативи є формою, відмінною від інших, з огляду на свій неприбутковий характер. Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи з надання послуг у виробництві створюються не для забезпечення й накопичення власних прибутків у процесі обслуговування своїх членів, як це роблять інші комерційні посередницькі структури. Мета кооперативу – надати своїм членам (які, водночас, є й власниками цього підприємства) якісні послуги за собівартістю, що сприятиме зростанню прибутковості їх господарської діяльності. Туган-Барановський М. І. стверджував, що метою діяльності кооперативу є «не найбільший прибуток, а найбільший добробут членів кооперативу» [10, с. 46].

Одним із основних критеріїв доцільності створення кооперативної форми є забезпечення можливостей і умов для отримання додаткових вигод, порівняно з іншими формами організації такої взаємодії. Цього досягають завдяки зростанню обсягів та ефективності виробництва продукції або виконання робіт та надання послуг, що здійснюються спільними зусиллями учасників кооперації на іншій (без використання цієї форми), технічній і технологічній основі з використанням індустріальних методів і прогресивних технологій, що кожному із учасників зокрема є не під силу. Це означає, що йдеться про утворення додаткового ефекту від спільної дії членів кооперативу на засадах кооперації саме завдяки специфічності самої форми взаємодії [5].

На основі вищевикладеного, можна відзначити, що на сьогодні в Україні створення обслуговуючих кооперативів з обробітку землі, внесення добрив, збирання врожаю, надання інших виробничо-технічних послуг сприятиме використанню власниками особистих селянських і фермерських господарств застосування сучасних технологій в галузях сільського господарства, а також дасть змогу використовувати переваги великого товарного виробництва і враховувати інтереси сільських

товаровиробників, сприяючи відродженню селянина як господаря виробництва та реального власника основних засобів виробництва.

Висновки і перспективи

1. Обслуговуюча кооперація є ключовим механізмом самоорганізації сільських товаровиробників, захисту невеликих фермерських та особистих селянських господарств від недобросовісних посередницьких структур і залежності від них. При цьому, фермери зберігають за собою право розпорядження своєю земельною ділянкою, за винятком земель, що призначені для потреб кооперативу.

2. Створення обслуговуючих кооперативів сприяє: підвищенню ефективності аграрного виробництва, завдяки оптимізації витрат товаровиробників на купівлю технічних засобів, проведення окремих технологічних операцій, здійснення маркетингових досліджень, а також збільшення прибутку від реалізації продукції; розширенню доступу сільськогосподарських товаровиробників, особливо особистих селянських та фермерських господарств, до агросервісних послуг; удосконаленню, для членів кооперативу, процесу реалізації продукції та більш ефективному використанню каналів збуту, досягненню стійких позицій на аграрному ринку; створенню додаткових робочих місць у сільській місцевості, поліпшенню соціального захисту сільського населення та підвищенню рівня життя на селі.

Список літератури

1. Кадирус І. Г. До питання забезпеченості фермерських господарств технічними засобами / І. Г. Кадирус // Економічний простір : зб. наукових праць. – Дніпропетровськ : ПДАБА. – 2011. – № 49. – С. 212–222.

2. Кількість сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів станом на 01.01.2015 року [Електронний ресурс]. / Офіційний сайт Міністерства аграрної політики України. – Режим доступу : http://minagro.gov.ua/ministry?tid_hierachy=662

3. Кожушко І. Г. До питання матеріально-технічного забезпечення в сільському господарстві / І. Г. Кожушко // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених, (Дніпропетровськ, 11–12 квітня 2006 р.) / М-во аграр. політики, Дніпр. держ. аграр. ун-т, 2006. – С. 112–114.

4. Кожушко І. Г. Сучасний стан і проблеми технічного забезпечення аграрних підприємств України / І. Г. Кожушко // Економічний простір : зб. наукових праць. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2009. – № 31. – С. 209–219.

5. Костирко І. Г. Кооператив як організаційна форма [Електронний ресурс] / І. Г. Костирко. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/oc_Gum/inek/2012_5/30.pdf

6. Макаренко П. М. Фермерство України у контексті тенденцій розвитку світового сільського господарства / П. М. Макаренко, Л. Л. Мельник // Економіка АПК. – 2008. – № 4. – С. 145–151.

7. Малік М. Й. Проблемні питання розвитку кооперації та інтеграційних відносин в АПК / М. Й. Малік, Ю. Я. Лузан // Економіка АПК. – 2010. – № 3. – С. 3–8.

8. Орлик О. В. Сільськогосподарська кооперація в умовах ринкових перетворень в аграрному секторі економіки [Електронний ресурс] / О. В. Орлик – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Vznu/eco/2010_3/207-213.pdf
9. Сільське господарство України за 2014 рік. Статистичний збірник. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
10. Туган-Барановський М. І. Політична економія. Курс популярний / М. І. Туган-Барановський. – К. : Наукова думка, 1994. – 216 с. – С. 46.
11. Шаповал Т. П. Засади формування сільськогосподарської обслуговуючої кооперації у ринкових умовах / Т. П. Шаповал // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2009. – Вип. 1 (48). – С. 75–80.

References

1. Kadyrus, I. G. (2011). "On the issue of security of farms by technical means", *Ekonomichnyj prostir: Zbirnyk naukovykh prats*, 49, 212–222.
2. The official website of the Ministry of Agrarian Policy of Ukraine, (2015). "Number of agricultural service cooperatives as of 01.01.2015". Available at: http://minagro.gov.ua/ministry?tid_hierachy=662/.
3. Kozhushko, I. G. (2006). "On the issue of logistics in agriculture", *Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiya molodykh vchenykh* [International Scientific Conference of Young Scientists], *Teoretychni j praktychni dosiahnennia molodykh vchenykh ahrariyiv* [Theoretical and practical achievements of young scientists farmers], *Dnipropetrovs'kyj derzhavnyj ahrarnyj universytet*, Dnipropetrovsk, Ukraine, 11–12 kvitnia, 112–114.
4. Kozhushko, I. G. (2009), "Current status and problems of logistics Ukraine agricultural enterprises", *Ekonomichnyj prostir: Zbirnyk naukovykh prats*, 31, 209–219.
5. Kostyrko, I.G. (2012). "The cooperative as an organizational form", available at: http://www.nbu.gov.ua/portal/oc_Gum/inek/2012_5/30.pdf.
6. Makarenko, P. M. L. and Mel'nyk, L. L. (2008). "Farming Ukraine in the context of the global trends in agriculture", *Ekonomika APK*, 4, 145–151.
7. Malik, M. J. and Luzan, Yu. Ya. (2010). "Problematic issues of cooperation and integration relations in agriculture", *Ekonomika APK*, 3, 3–8.
8. Orlyk, O. V., (2010). "Agricultural cooperation in terms of market reforms in the agricultural sector", available at: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Vznu/eco/2010_3/207-213.pdf.
9. State Statistics Service of Ukraine, (2015). "Farming Ukraine 2014. Statistical Yearbook". Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
10. Tugan-Baranovs'kyj, M. I. (1994). *Politychna ekonomii. Kurs populiarnyj* [Political Economy. The course is popular], *Naukova dumka*, Kyiv, Ukraine.
11. Shapoval, T. P. (2009). "The principles of formation of agricultural service cooperatives in market conditions", *Visnyk ahrarnoi nauky Prychornomor'ia*, 1 (48), 75–80.

ОБСЛУЖИВАЮЩАЯ КООПЕРАЦИЯ – КЛЮЧЕВОЙ МЕХАНИЗМ САМООРГАНИЗАЦИИ СЕЛЬСКИХ ТОВАРОПРОИЗВОДИТЕЛЕЙ

Л. Н. Курбацкая,
И. Г. Кадирус

Аннотация. Проанализировано современное состояние развития кооперативного движения в Украине, в частности определено, что среди различных форм кооперативных объединений фермерских и крестьянских хозяйств наибольшее распространение получили неформальные, преимущественно безстатусные формы кооперации, и, в меньшей степени, – юридически оформленные, – со статусом юридического лица.

Отмечен низкий уровень материально-технического обеспечения личных крестьянских и фермерских хозяйств и других мелких аграрных предприятий в производственной и обслуживающей сферах, обусловленный невозможностью приобретения небольшим по размерам хозяйством необходимой техники, в связи с ее высокой стоимостью и нецелесообразностью иметь в своей собственности мощную технику, рассчитанную на обработку больших земельных площадей.

Обоснована необходимость и значимость обслуживающей кооперации для сельскохозяйственных товаропроизводителей с низким уровнем обеспеченности техническими средствами и предложено кооперирование как перспективная возможность решения данной проблемы.

Предложено создание обслуживающих кооперативов по обработке земли, внесению удобрений, сбору урожая, предоставления других производственно-технических услуг, что позволит использовать преимущества крупного товарного производства, учитывать интересы мелких сельских товаропроизводителей и способствовать повышению эффективности аграрного производства за счет оптимизации затрат товаропроизводителей на покупку технических средств, проведение отдельных технологических операций, осуществление маркетинговых исследований, увеличение прибыли от реализации продукции; расширению доступа сельскохозяйственных товаропроизводителей к агросервисным услугам; совершенствованию процесса реализации продукции и более эффективному использованию каналов сбыта, достижению устойчивых позиций на аграрном рынке; созданию дополнительных рабочих мест в сельской местности, улучшению социальной защиты сельского населения и повышению уровня жизни на селе.

Ключевые слова: кооперация, фермерское хозяйство, личное крестьянское хозяйство, обслуживающий кооператив, материально-техническое обеспечение

SERVICE COOPERATIVES AS THE KEY MECHANISM IN SELF-ORGANIZATION OF RURAL PRODUCERS

**L. M. Kurbatska,
I. G. Kadyrus**

Abstract. The article analyzes the current state of the growing cooperative movement in Ukraine. It has been determined that among the

various forms of cooperative associations of farms and village enterprises the most widely used are informal, mostly non-statutory forms of cooperation, and to a lesser extent – the entities having the legal status.

It is specified a poor logistical support in the manufacturing and servicing sectors of private farms and other small agricultural enterprises, which is caused by the inability to purchase the necessary equipment due to its high cost and inexpediency for a small-size farm to have at their disposal the powerful machinery designed for the cultivation of large land areas.

The necessity and significance of the service cooperatives for agricultural producers with low maintenance and logistics support are justified and cooperation as a promising way to address this problem is suggested.

The creation of service cooperatives in tillage, fertilizing, harvesting, other manufacturing and technical services will allow to take advantage of a large-scale manufacturing production, to consider the interests of small rural producers and to increase the efficiency of agricultural production by optimizing the expenditures on technical facilities, some manufacturing operations and marketing research. It will also contribute to the increased sales profits, a wider access for farmers to agricultural services, promote the improvement of the sales process, a more efficient use of distribution channels and the achievement of stable positions in the agricultural market. Besides, it will encourage the creation of new job opportunities in rural areas and improve the social welfare and living standards in the countryside.

Keywords: *cooperation, agricultural enterprise, private farm, service cooperative, maintenance and logistical support*

УДК 657+004.9: 631.11

**ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
УПРАВЛІННЯ ПРИРОДНИМИ РЕСУРСАМИ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ**

О. А. КУШНІРЕНКО, кандидат економічних наук, старший викладач
кафедри бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту
**Відокремлений підрозділ Національного університету
біоресурсів і природокористування України
«Ніжинський агротехнічний інститут»**
e-mail: ol_kushnirenko@mail.ru

Анотація. Досліджено проблемні питання переходу сільськогосподарських підприємств до сталого розвитку та збалансованого природокористування. Ці процеси потребують належного управління природними ресурсами, для підвищення результативності якого проаналізовано діючу систему обліково-інформаційного забезпечення. Результати аналізу